

Archeologie in Julianadorp

Julianadorp, een paar jaar voor de geboorte van prinses Juliana (de latere koningin, 1909-2004) gesticht, was lange tijd het nieuwste dorp van Noord-Holland. Het is slechts 100 jaar oud maar blijkt onder de grond een verrassend rijke geschiedenis te hebben. Het ligt in een voormalig kweldergebied dat na 1610 ontstond achter de Zanddijk (Van Oldenbarneveltsdijk) tussen Callantsoog en Huisduinen. Na de aanleg van deze Zanddijk kon de kwelder rustig opslibben.

Tijdens bouwwerkzaamheden bij de stichting en uitbreiding van Julianadorp zijn er archeologische vondsten gedaan uit zowel de middeleeuwen als de steentijd.

Bij de eerste uitbreiding van Julianadorp, eind jaren 60, werd bij de aanleg van riolering op zo'n anderhalve meter diepte een stuk van het oorspronkelijke middeleeuwse veen opgegraven. Tot ieders verbazing zaten er in die grond vele menselijke beenderen. Mogelijk gaat het om begravingen op het kerkhof van een kapel. Het is de vraag of we ooit meer te weten zullen komen over deze nederzetting in het veen. In de 20e eeuw ging veel op de schop zonder goed archeologisch onderzoek.

Maar hiermee is het verhaal niet klaar. Als satelliet van Den Helder groeide Julianadorp in de jaren 80 verder uit en werden nieuwe wijken aangelegd met grote water-

partijen. Bij het graven daarvan zijn, diep onder het veen, zeer oude gronden uit de voorlaatste ijstijd aangegraven. In Julianadorp liggen dergelijke bodemlagen op ca 3 m onder NAP, onder de veenlagen. Op de storthopen werden, op meerdere plekken, vuurstenen werktuigen aangetroffen. Op grond van hun vorm en makelij zijn ze gedateerd op de overgangperiode tussen het aflopen van de laatste ijstijd (10.000 jaar geleden) en de jonge steentijd (5000 jaar geleden). Op de plek van het huidige Julianadorp leefden dus ooit kustbewoners uit de steentijd, al was de zee kilometers verder weg dan nu. Er zal zeker niet lang op eenzelfde plek zijn gewoond, omdat het landschap zich absoluut niet leende voor akkerbouw. De eigenaren van de vuurstenen voorwerpen waren jager-verzamelaar.

Wonen in het veen bij Edesthorpa en Huisduinen

Achter de strandwalkust van de Noordkop strekte zich vroeger een groot moerasgebied uit. Het betrof hoogveen dat door eeuwen aangroei van met name veenmossen en heide steeds hoger was geworden en ook ruim boven de zeespiegel lag. Vooral op de overgang van zand naar veen konden heel goed akkers worden aangelegd, maar ook diep in het veenland woonden mensen, vooral langs veenstromen, waar de afwatering goed was. Al vroeg ontstond er zelfs een apart dorp: Edesthorpa. Dit dorp zou vanaf de 11e eeuw steeds meer geconcentreerd worden op een (groeïende) terp. In de late middeleeuwen stond er een kapel op de terp en werd er begra-

Steentijd ca 5500 v. Chr.
speerpunt of schrabber

Versierde ijzertijd
pot ca 250 v. Chr.

ven. De terp bestond in de 20e eeuw nog steeds en heette 't Torp, maar is verwoest bij de aanleg van een nieuwbouwwijk van Den Helder (de Schooten) in de jaren 60.

Nabij Fort Erfprins zijn nog veel oudere sporen van bewoning van het veen gevonden. In 1978, bij de bouw van het Geminiziekenhuis, kwamen sporen tevoorschijn van boeren uit de 5e eeuw v. Chr. Ze woonden in het veen, hielden vee en bakten hun eigen potten en hebben dat lang volgehouden. Tussen het Friese aardewerk (geometrisch versierd) dat bij die periode hoort, bevonden zich ook scherven van kleine potten met een nauwe opening. Dat wijst erop dat een deel van de bewoners tot een andere groep oude Noord-Hollanders behoorden. Mogelijk kwam deze groep oorspronkelijk uit West-Friesland en verhuisden zij naar het westelijke veengebied, waar zij langzaam opgingen in de Friese cultuur. In de Romeinse tijd werd het veengebied door bodemdaling te nat, en trok men zich terug op de kuststrook. Nog weer later legde de zee metersdikke lagen klei en zand op hun voormalige nederzetting neer. De opgeslibde kwelder werd in de late middeleeuwen weer ingepolderd door de standvastige Huisduinners en zo is de cirkel weer rond.

Op de topografische kaart van 1907 staat aan de zuidkant van Den Helder de terp van 'het dorp', tevens oude begraafplaats, nog aangegeven: het oude Torp.

Karolingisch pondgewicht
uit de 9e eeuw: 450 gram,
doorsnede ca 5 cm.

Dirhem van Arabische
vorsten in Spanje 9e
eeuw.

Zilveren armband (ca 7,6 cm diameter) met vijf ringvormige hangers, 9e eeuw, gevonden op het strand bij Callantsoog, in zand dat afkomstig is uit het Schulpengat, een vaargeul bij Den Helder waar vroeger land was. De goud- en zilversmeden van de Vikingen waren zeer bedreven in het vervaardigen van sieraden. De theorie van lokaal verlies door een schip is minder voor de hand liggend dan bewoning door een Vikinghandelaar nabij of in het oude Husidina.

Viking-
zwaard

Vondsten uit vroege middeleeuwen en Vikingtijd gedaan op strand Callantsoog, waarschijnlijk afkomstig uit Huisduinen

Rond het jaar 800 legden zo goed als zeker Vikingen hun schepen bij Huisduinen voor anker en ze woonden er waarschijnlijk ook, net als op Wieringen. Vikingen waren Noren, Zweden en Denen die hun land moesten verlaten vanwege de slechter wordende omstandigheden, oftewel: honger. Velen van hen trokken er met hun schepen op uit, sommigen werden zeerover en maakten plunderend langs de kusten hun fortuin, anderen zochten nieuw vruchtbaar land. In sommige gevallen leidde dat tot strijd met de al aanwezige bewoners. De geschiedenis van Engeland en Ierland is in die tijd in bloed geschreven. Weer anderen trokken ver de zee op en kwamen in Amerika, Spanje, Sicilië en zelfs, via de Zwarte Zee, tot diep in het Russische land; dit waren vooral de handelaren. Vikingen hebben waarschijnlijk, net als de al aanwezige bevolking, gewoon boerderijen gehad op Huisduinen, maar wel in de nabijheid van open water.

In tijden van gevaar was het raadzaam kostbare spullen te verbergen door ze te begraven, dat gold ook voor deze Vikingen, want

hun begraven schat is in de grond blijven zitten. Husidina betekent waarschijnlijk ook: plek waar je iets veilig bergt, toevluchtoord. Pas honderden jaren later kwam, stukje bij beetje, een oude Vikingschat tevoorschijn. Vele eeuwen nadat de zee het Huisduinen uit de tijd van de Vikingen verzwoeg, baggerden Hollandse kustverdedigers het weggespoelde zand van het oude eiland weer op. Het werd bij Callantsoog op de kust gespoten waarna enthousiaste metaaldetectoren delen vonden van wat mogelijk een grote zilverschat is geweest: een zilveren zwaard, een sierraad van zilveren ringen en munten uit Engeland en Arabisch Spanje. Een bronzen handsgewicht is een aanwijzing dat het hier gaat om het kapitaal van een eerlijke handelaar en niet om de buit van een plunderende Viking.